

CRÒNICA SOBRE LA JORNADA INTERNACIONAL «CONTRATACIÓN Y CONSUMO COLABORATIVO: EL NUEVO RETO DEL MERCADO EN LA ECONOMÍA DIGITAL»

L'economia col·laborativa (*sharing economy*) emergeix amb força, tal com assenyalen algunes de les darreres comunicacions de la Comissió Europea o la Resolució de 15 de juny de 2017 del Parlament Europeu.¹ Queda palès, doncs, l'interès de les institucions comunitàries a donar resposta a aquesta nova modalitat econòmica.

La Jornada va tenir lloc al Saló de Graus de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona i va ser inaugurada per la vicedegana d'Investigació i Relacions Institucionals de la Facultat de Dret, la dra. Mar Campins Eritja, que destacà el fenomen complex i transversal que representa l'economia col·laborativa. A continuació, la directora de l'Agència Catalana de Consum, la sra. Montserrat Ribera Puig, va assenyalar, també, l'interès del legislador català sobre el creixement d'aquesta nova economia mitjançant l'*Informe de la Comissió Interdepartamental de l'Economia Col·laborativa* (d'ara endavant, l'*Informe*).² Així mateix, va fer referència a la feina de l'Agència Catalana de Consum en l'elaboració del Codi de bones pràctiques, que va aparèixer conjuntament amb l'*Informe* de la Generalitat de Catalunya.

La primera taula de debat estava formada pel sr. Albert Cañigueral (connector d'Ouishare per a Espanya i l'Amèrica Llatina), el sr. Lluís Viguera (gerent de l'àrea institucional de la PIMEC [Micro, Petita i Mitjana Empresa de Catalunya]), el sr. José Luis Zimmermann (director general d'Adigital, Asociación Española de la Economía Digital, i de Confianza Online) i la sra. Rosa Gimeno (responsable de la secció de consum europeu de l'Agència Catalana de Consum), i va ser moderada per la dra. Gemma Rubio Gimeno. La dra. Rubio va destacar la tasca acadèmica indispensable,³ en col·laboració amb el legislador, per a afrontar els reptes legals que planteja l'economia col·laborativa i també va anticipar algunes de les desviacions negatives del fenomen (la precarització laboral o l'exclusió de la normativa consumista). El compromís

1. COMISIÓN EUROPEA, *Una agenda para la economía colaborativa*, COM(2016) 356 final, i PARLAMENTO EUROPEO (2017), *Las plataformas en línea y el mercado único digital*, Resolució del Parlament Europeu de 15 de juny de 2017, sobre les plataformes en línia i el mercat únic digital (2016/2276(INI)).

2. *Informe de la Comissió Interdepartamental de l'Economia Col·laborativa: Propostes per a un bon encaix de l'economia col·laborativa i de plataformes a Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2017.

3. RESEARCH GROUP ON THE LAW OF DIGITAL SERVICES (2016), «Discussion draft of a Directive on online intermediary platforms», *Journal of European Consumer and Market Law* (EuCML), any 2016, núm. 4.

dels experts, va indicar Rubio, és aportar claredat no només pel que fa al diagnòstic, sinó també en un escenari més enfocat a la proposta de solucions. Després de ressaltar algunes xifres sobre l'impacte econòmic de la qüestió, va cedir el torn de paraula al sr. Albert Cañigueral, que va presentar la primera ponència. Cañigueral va emfasitzar la velocitat de l'economia col·laborativa (o de les plataformes, terme que va preferir utilitzar perquè va defensar que aquestes són l'eina que ha permès el creixement exponencial de noves relacions econòmiques i socials, ja que el servei que abans es podia prestar a un nombre reduït de persones, avui dia es pot prestar a molts milions), la qual ens transporta a un escenari de postcapitalisme basat en la massa (*crowd-based capitalism*).⁴ Cañigueral també va plantejar els grans reptes legals que proposa aquest tipus d'economia col·laborativa, així com la possibilitat de transformació de valors socials que se'n desprèn, amb un èmfasi marcadament ètic sobre el potencial que pot tenir en la governança de les plataformes i en la relació amb el medi ambient, que permet un aprofitament més eficient dels recursos infrautilitzats.⁵

Viguera, com a representant de la PIMEC, va constatar la necessitat d'una divulgació més extensa i pulcra de les possibilitats de l'economia col·laborativa per a les petites i mitjanes empreses, així com la necessitat de regular la figura del ciutadà agent productor, com ja indica l'informe emès per la Comissió Interdepartamental de la Generalitat de Catalunya.

Zimmermann va aportar la perspectiva més empresarial de totes les ponències. Com a director d'Adigital, destacà la capacitat d'influència i la dimensió dels diferents models de plataformes. La dificultat d'arribar a un mercat digital únic —tal com propugna la UE—⁶ impossibilita un marc legal estable per a les plataformes. Cal, va afegir, una visió més transversal del tema.

La primera taula rodona va ser tancada per la sra. Rosa Gimeno, que va fer una anàlisi retrospectiva del procés d'elaboració del Codi de bones pràctiques integrat en l'*Informe* de la Generalitat, que té l'objectiu de crear un entorn de confiança en el qual tots els agents que intervenen en les relacions vehiculades a través d'una plataforma digital, tant si són particulars com si són professionals, disposin d'unes regles de joc estables i segures.

4. Arun SUNDARARAJAN, *The sharing economy. The end of employment and the rise of crowd-based capitalism*, Cambridge (MA), The MIT Press, 2016.

5. Una aproximació crítica a l'economia de plataforma és el cooperativisme de plataforma, una alternativa de govern i propietat compartida en el si d'una economia en línia. Vegeu Guido SMORTO, «Las reglas del juego del cooperativismo de plataforma», CCCB Lab, 2017, disponible en línia a <http://lab.cccb.org/es/las-reglas-del-juego-del-cooperativismo-de-plataforma/> (consulta: 10/11/2017), que propugna criteris d'emancipació de la governança, d'apoderament i equitat i d'impacte social positiu basat en una tecnologia lliure i transparent i en el coneixement obert.

6. COMISIÓN EUROPEA, *Una estrategia para el mercado único digital de Europa*, COM(2015) 192 final.

La segona taula rodona estava integrada pel dr. Vincenzo Riciutto, catedràtic de Dret Civil de la Universitat Roma Tor Vergata, la dra. Marie Jull Sørensen, professora titular de la Universitat d'Aalborg, i la dra. Mariló Gramunt, professora titular de dret civil de la Universitat de Barcelona.

Riciutto va abordar l'*statu quo* de la qüestió col·laborativa a Itàlia. El legislador italià presentà el 2016 la *Proposta di legge per la disciplina delle piattaforme digitali per la condivisione di beni e servizi e disposizioni per la promozione dell'economia della condivisione*. La proposta sotmet l'avaluació de les activitats de les plataformes a l'«autorità garante de la concorrenza e del mercato».⁷

Sørensen, per la seva part, va posar en relleu l'entorn legal danès per a l'economia col·laborativa i va fer referència a la relació triangular que normalment s'esdevé en els contractes de la *sharing economy* (plataforma *peer-to-peer*, o plataforma d'igual a igual). Les plataformes actuen, normalment, amb un rol d'intermediari i poden fer-ho d'una manera més o menys activa. Si tenen un rol marcadament actiu en la relació contractual entre dos particulars, aquest contracte —d'entrada, privat— es converteix en un contracte de consum, tal com assenyala la *Danish Law on Consumer Rights* (Llei núm. 1457, de 17 de desembre de 2013, par. 2n, secció 3a). Aquesta seria una solució que, segons la ponent, es podria plantejar, *de lege ferenda*, en altres estats membres, com també en la legislació de consum espanyola.⁸

La dra. Gramunt, per a finalitzar la segona mesa, moderada pel dr. Carles Florensa, catedràtic de Dret Civil de la Universitat de Lleida, va presentar la ponència titulada «La protecció del destinatari del servei en els contractes de consum col·laboratiu». Gramunt va subratllar la relació tripartida que s'esdevé en les relacions de l'economia col·laborativa i destacà els casos en què la relació contractual és *peer-to-peer*, o d'igual a igual; també va remarcar les diferències entre les relacions de complaença, no jurídicament vinculants, i les contractuals, que sí que ho són.⁹ Si l'oferent és un particular, no existeix un deure d'informació precontractual mínima i les condicions generals de la contractació no estan subjectes al control d'abusivitat —però sí al d'incorporació— (això és diferent si el contracte és de consum, «b2c»). Gramunt va indicar que l'agenda de la UE¹⁰ sobre l'economia col·laborativa ja anuncia que la legislació comunitària no deixa clar quan un *peer* esdevé professional, punt determi-

7. *Proposta di Legge: «Disciplina delle piattaforme digitali per la condivisione di beni e servizi e disposizioni per la promozione dell'economia della condivisione»*, presentada el 27 de gener de 2016. Text disponible en línia a: www.camera.it/_dati/leg17/lavori/stampati/pdf/17PDL0039770.pdf (consulta: 10/11/2017).

8. En relació amb el cas danès, vegeu: Marie Jull SØRENSEN, «Private law perspectives on platform services», *Journal of European Consumer and Market Law*, vol. 5 (2016); i Marie Jull SØRENSEN, «Digitale formidlingsplatforme - formidlingsreglen i dansk forbrugerrret», *Ugeskrift for Retsvaesen*, vol. v (2017), p. 1-8.

9. Vegeu també, en aquest sentit, Pablo SALVADOR CODERCH, «Relaciones de complacencia en el entorno digital», *Annals de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya*, núm. 6 (2014-2016).

10. COMISSIÓ EUROPEA, *Una agenda para la economía colaborativa*.

nant per a establir la normativa de consum que s'ha d'aplicar. Finalment, va suggerir la necessitat de fer una reflexió més profunda sobre els conceptes de *professional* i *consumidor*, i va insistir, en el primer cas, en el terme *ocasionalitat de l'exercici de l'activitat*. El nou paradigma legal qüestiona la competència de la UE per a regular allò que no encaixi en el concepte d'*activitat professional*.¹¹

A continuació i abans del debat, estaven previstes dues comunicacions. La primera d'elles, encarregada a la professora Rosa Barceló, investigadora predoctoral del Grup d'Estudis en Dret Privat i Noves Tecnologies (GREDINT), coorganitzador de la Jornada, va tractar sobre els sistemes reputacionals de les plataformes com a element per a generar confiança entre les parts. Barceló va insistir en la necessitat de determinar uns estàndards de compliment per als sistemes de qualificació i avaluació en línia que incorporin les plataformes, ja que són un element determinant de protecció dels usuaris.

La darrera comunicació va ser presentada per la dra. Giulia Rossi, investigadora postdoctoral de la Universitat de Bolonya, que va introduir el tema de les modalitats d'assegurança *peer-to-peer*. Es tracta d'una modalitat de distribució «social» de pòlisses d'assegurances que es basa en el concepte de *grup de compra*, que comparteix un mateix risc. Es palesen nombrosos reptes legals en el si d'aquesta nova modalitat d'assegurances.

La sessió de la tarda va ser presidida pel dr. Vincenzo Riciutto i els ponents van ser el dr. Antonio Orti, catedràtic de dret Civil de la Universitat de Granada, coorganitzadora de la Jornada; el dr. Sergio Nasarre, catedràtic de dret Civil de la Universitat Rovira i Virgili i director de la Càtedra Unesco d'Habitatge; el dr. Gabriel Domènech, professor titular de dret administratiu de la Universitat de València; la dra. Inmaculada Sánchez Ruiz de Valdivia, professora de dret civil i acreditada a catedràtica de la Universitat de Granada; el dr. José Andrés Rozas, professor titular de dret financer i acreditat a catedràtic de la Universitat de Barcelona, i el dr. Guillermo García González, professor agregat de dret laboral de la Universitat Internacional de La Rioja.

El dr. Orti va tractar en profunditat la naturalesa del contracte que uneix la plataforma amb el prestador del servei i la del que la uneix amb l'usuari. Un examen atent de la Llei de serveis de la societat de la informació (LSSI)¹² permet a les plataformes acollir-se al règim d'exempcions per la informació emmagatzemada que prové dels usuaris, que es desprèn de l'article 14 LSSI.¹³ El contracte entre el prestador del servei i la plataforma, si s'apliquen les categories contractuals típicament civils o mercantils,

11. La competència de la Unió Europea és l'ordenació del mercat interior i la protecció dels seus consumidors, però ni tot és «mercat» ni totes les relacions contractuals són de consum, ja que encara existeix un espai per a les relacions entre particulars (entre semblants).

12. Llei 34/2002, d'11 de juliol, de serveis de la societat de la informació i de comerç electrònic.

13. El Tribunal de Justícia de la Unió Europea s'ha referit als requisits per a beneficiar-se d'aquesta exempció en el cas *Google France versus Louis Vuitton*, Sentència de 23 de març de 2010 (assumpte C-236/08).

ens permetria reconduir-ho al tipus contractual de la mediació o el corretatge, o bé, més acuradament, a un contracte de gestió com el mandat, o fins i tot al contracte de comissió en aquells casos en què la remuneració o la retribució que percep la plataforma estigui vinculada a la fixació d'un percentatge sobre els guanys obtinguts per qui presta el servei.

El dr. Nasarre, per la seva part, va caracteritzar l'economia col·laborativa com a hereva de la crisi financera i immobiliària del 2007, que va tenir un impacte important en sectors clau, incloent-hi l'accés a l'habitatge. En aquest sentit, neix el terme *habitatge col·laboratiu*, que vol analitzar si l'economia col·laborativa ajuda o dificulta l'accés a l'habitatge. Per això el ponent va assenyalar diferents formes d'economia col·laborativa (*crowdfunding* o finançament col·lectiu, *cohousing* o cohabitatge, desintermediació, etc.) com un resultat d'experiències contradictòries. Entre aquests mecanismes en va ressaltar un: *blockchain* o cadena de blocs, cridat a revolucionar els negocis a escala mundial, incloent-hi els immobiliaris.

A continuació, el dr. Domènech va descriure la regulació de l'economia col·laborativa en el sector del taxi i assenyala els beneficis i inconvenients de la irrupció de plataformes com Uber, que han impulsat un augment de la demanda de llicències de vehicle de transport amb conductor (VTC) en un sector tan regulat com és, precisament, el del taxi. Així, també va manifestar la necessitat d'establir una nova regulació a escala comunitària, ja que la vigent és insuficient i no dona una resposta clara a causa de la incertesa, la captura dels reguladors (el sector del taxi és capturat pels operadors tradicionals) i la interconnexió existent entre les diferents peces normatives. A més a més, les darreres propostes normatives (l'aprovació a Catalunya del Decret llei 5/2017, d'1 d'agost, sobre mesures urgents per a l'ordenació dels serveis de transport de viatgers en vehicles de fins a nou places) sembla que segueixen una línia poc propensa a aquesta nova modalitat de transport col·laboratiu, ja que restringeixen l'entrada de nous operadors.

La dra. Sánchez Ruiz de Valdivia va fer una anàlisi exhaustiva de les plataformes de finançament col·lectiu (*crowdfunding*). La ponent assenyala la necessitat de protegir l'inversor no professional i va classificar el sector en quatre modalitats: de donacions, de recompensa, d'inversió i de préstecs. La Llei 5/2015, de 27 d'abril, de foment del finançament empresarial, regula, per primera vegada, el règim jurídic de les plataformes de finançament participatiu. La Llei estableix noves formes d'accés al crèdit per *crowdfunding*, en concret per a plataformes que emprin l'*equity crowdfunding*, i el *crowdlending* o finançament col·lectiu de préstec, per a plataformes amb un component financer. Una de les principals novetats és que la Comissió Nacional del Mercat de Valors passa a ser la responsable de la supervisió, la inspecció i, si escau, la sanció dels projectes que usen aquest tipus de finançament. En queden fora el *reward based crowdfunding* o finançament col·lectiu amb recompensa, i el *donation based crowdfunding* o, en català, finançament col·lectiu de donació o microdonació.

A continuació, el dr. Guillermo García va presentar el debat laboral que té lloc en les relacions contractuals de l'economia col·laborativa. Segons el ponent, tot i que un sector doctrinal molt establert¹⁴ és favorable a qualificar com a laboral el contracte que uneix el conductor amb la plataforma (la polèmica s'ha estès sobretot en les plataformes de vehicle compartit), ell és partidari que el règim que s'ha d'aplicar al conductor o al *rider* sigui el de l'autònom, perquè no s'observa la nota de dependència de què parla l'Estatut dels treballadors a fi de poder qualificar el contracte com a laboral. García va anotar la necessitat de buscar una alternativa que permeti modernitzar el registre d'autònoms i que flexibilitzi el treball per compte propi. Els nous models de treball líquid necessiten noves regulacions i potser cal, per tant, abandonar les concepcions més clàssiques del dret del treball.

Per finalitzar, el dr. José Andrés Rozas va abordar la qüestió fiscal que afecta l'economia col·laborativa. Inicià la ponència fent referència als dos objectes imposables clàssics sobre els quals tradicionalment s'han anat construint els sistemes tributaris moderns: la renda i el consum. A més, el criteri de subjecció a gravamen varia en funció de la residència de qui entrega el bé o presta el servei, i també del lloc en què s'entén que es realitza la contraprestació. En l'economia col·laborativa, aquestes categories es difuminen i els reptes per als sistemes tributaris esdevenen d'ordre estructural, amb l'objectiu de preservar els seus recursos. Rozas va assenyalar amb força la necessitat de col·laborar amb les plataformes per tal que (amb independència del gravamen que finalment hagin de meritjar) es puguin fixar exempcions i s'estableixin mecanismes que permetin monitoritzar l'operació efectuada.

Dues comunicacions van tancar la Jornada: la de la dra. Margarita Orozco González, de la Universit  degli Studi di Bari Aldo Moro, que va presentar la protecció de dades en el marc de les plataformes en línia de l'economia col·laborativa, de la qual assenyala els reptes més importants. Orozco va ressaltar la problemàtica de la cessió de dades dels usuaris i de la plataforma a tercers, així com també el tractament de les dades i la possible aplicació de l'exoneració de responsabilitat de les plataformes, qüestió molt controvertida i comentada tant per la jurisprudència com per la doctrina.

Finalment, el sr. José María Botello Hermosa, investigador predoctoral de la Universitat de Sevilla en cotutela amb la Universitat París II Panthéon-Assas, va presentar la darrera comunicació, que defensava una nova nomenclatura d'aquest nou fenomen, *economia circular 2.0*, en detriment dels més coneguts *economia col·laborativa* i *consum col·laboratiu*.

Va ser una jornada molt profitosa, d'un nivell acadèmic elevat, que va posar en evidència els reptes legals a què s'enfronta l'economia col·laborativa i les propostes concretes que es poden plantejar en els diferents terrenys legals que hi tenen cabuda.

14. Adrián TODOLÍ SIGNES, *El trabajo en la era de la economía colaborativa*, València, Tirant lo Blanch, 2017, p. 63-65.

El debat científic qüestiona el marc legal existent i la seva suficiència per a promoure, satisfactòriament, les relacions *peer-to-peer*. L'economia col·laborativa assenyala, precisament, l'apoderament del ciutadà (*peer*) a través d'un model digital que comporta l'aparició de plataformes que competeixen amb els operadors tradicionals.

La convivència del món analògic amb el digital planteja, doncs, nombrosos interrogants que exigeixen respostes acurades en relació amb el context. L'aparició de nous participants en mercats tradicionalment molt regulats (com ara el del transport o el de l'allotjament) genera conflictes des de la vessant del dret de la competència i de la regulació del mercat.

La conclusió dels experts és que cal abordar la necessitat de col·laborar amb les plataformes a fi de regular aquesta nova modalitat econòmica. La informació generada per les plataformes té un valor transcendental no només per als usuaris afectats, sinó també per a les administracions que pretenen regular el mercat. Cal potenciar la informació i la transparència de les activitats que aquestes duen a terme i millorar l'adaptació de les polítiques públiques a les necessitats dels usuaris i dels diversos sectors d'activitat.

Aquesta col·laboració s'imposa en moments de canvis socials i ideològics que exigeixen al legislador postures que suposin una interpretació evolutiva o de reajustament de l'ordenament jurídic.

Rosa Barceló Compte

Investigadora predoctoral

Grup d'Estudis en Dret Privat i Noves Tecnologies (GREDINT)

Universitat de Barcelona